

Paragraafid

Lehekülje nr.

3.4. Mõju esmased tõendid

1

3.4. Mõju Esmased Tõendid

Juhend

Esmased tõendid ennetustegevuse toimimisest **tulenevad teaduskirjanduse analüüsi käigus kogutud andmetest**, mis tõendavad ennetustegevuse (või aktiivainete) ja tulemuste põhjuslikke seoseid ([ptk 1.2](#)). Teinekord pole kavandatavat ennetustegevust varem uuritud ja teaduskirjandusest võib leida vaid kaudseid tõendeid. Mõlemal juhul on lisaks vaja uurida tegevuse teostatavust kohalikes oludes ja sihtrühmas. Kui tõendust sekkumise positiivsest mõjust napib, on oluline uurida teostatavusega koos võimalikku mõju. Ennetustegevus on kontekstitundlik ja mõju võib oleneda nii kultuurilistest erinevustest, ühiskonnas toimuvast, sihtrühma omadustest jt teguritest. **Isegi kui teadusuuringutega on näidatud sama ennetustegevuse mõju USA-s või Rootsis, ei saa eeldada, et samamoodi rakendatud ennetustegevus toimib ka Eestis.**

Esmaste tõendite kogumisel ei ole vaja alati kohapeal korraldada mahukat sekkumisuuringut, sest eesmärk on mõista tegevuse potentsiaali ehk kellel, miks, kuidas ja milliste tegurite toimele võiks ennetustegevus muutusi kaasa tuua. Võib küll kaaluda väiksema eksperimendi tegemist ja hinnata mõju peamistele tulemusnäitajatele, kuid võib uurida ka tegevuse üksikute komponentide, aktiivainete, mõju. See on eriti kasulik mitut tegevust hõlmava ennetuse korral. Ennetustegevuse sisust olenevalt võib osalejate arv uuringus erineda: piisata võib ka mõnest juhtumianalüüsist ja osalejate kogemuse põhjalikust uurimisest.

Tavapärane on esmalt kasutada **kvalitatiivseid või segameetodeid**. Nii saab koguda mitmekesisist ja laiapõhjalist infot, mis aitab ennetustegevust arendada ning järgmisi uuringuid kavandada, samuti mõista, miks ja kuidas valitud ennetustegevus toimib või ei toimi, võiks toimida ning kuidas võiks olla sobivaim ennetustegevus ellu viia, milline oleks selle

ülesehitus, sisu ja maht. Segameetodite kasutamisel saab näiteks kombineerida uuritava rühma eel- ja järelhindamist või ABAB-meetodit – sekkumise mittetoimumise etapp (A) vaheldub sekkumisetapiga (B) – fookusgruppide või intervjuudega, et mõista muutust ja sellega seotud tegureid sekkumisrühmas.

Oodatava mõju kohta on enamasti olemas üsna selged hüpoteesid ja arusaamad, mis ja miks võiks juhtuda. Kvalitatiivsed meetodid aga aitavad leida uusi võimalikke hüpoteese sekkumistegevuse toimimise kohta, mis kvantitatiivses uuringus ei pruugi selguda. Lisaks võib tegevuse kõrvalmõju sageli olla ootamatu ja seda on keeruline ennustada. **Erinevate meetodite kasutamine annab mitmekesist ja rikkalikku infot nii oodatud kui ka ootamatu mõju kohta.** Enne ennetustegevuse täielikku rakendamist on selline info väga tähtis, sest võimaldab ära hoida võimalikku kahjulikku mõju.

Esmaste tõendite kogumine on oluline, sest on näiteid mitmesuguse tegevuse kohta, millel headest kavatsustest hoolimata oli kõrvalmõju või tegid need hoopis kahju. Näiteks heategevusorganisatsioon PlayPumps viis Aafrika riikidesse veepumpasid, mis olid kujundatud karussellina. Eesmärk oli suunata lapsed ringiratast käivale karusellile hoogu lükkama, et panna tööle veepump (23). Pärast tegevuse käivitamist selgus, et PlayPumps ei vastanud ootustele: laste jaoks oli keerutamine kurnav ja emad pidid seetõttu ise karusselli lükkama. Samuti olid pumbad kallimad, pumpasid vähem vett ja neid oli raskem hooldada kui käsipumpasid, mida need asendasid (23). Teostatavuse ja esmase mõju hindamisel oleks saanud mitut tekkinud probleemi ennetada.

- NÄIDE 1

Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ korraldati esmalt [katseprojektina](#). Kaheteistkümnnes vanemlike oskuste arendamise grupis osales 119 lapsevanemat. Katseprojektis koguti

andmeid tagasisideankeedi ja lapse käitumist hindava küsimustikuga nii vahetult pärast koolituse lõppu kui ka kuus kuud hiljem. Samuti tehti fookusgrupi intervjuud (24).

- NÄIDE 2

Mitmedimensioonilise pereteraapia kohta koguti [esmaseid tõendeid](#), toetudes kolmele juhtumianalüüsile (25). Nende valikul vaadati, et juhtumid erineksid üksteisest ja pärineksid Eesti eri piirkondadest. Kahele edukale juhtumile lisaks kaasati näiteks ka üks edutu juhtum. Iga juhtumi kohta koguti süvaintervjuudega andmeid nii noorelt endalt kui ka tema vanemalt, terapeudilt ja veel ühelt-kahelt peret tundvalt spetsialistilt, nagu kooli töötaja või sotsiaaltöötaja. Nii koguti põhjalik andmestik mõne juhtumi kohta, mis ei võimalda küll teha järeldusi teraapia efektiivsuse kohta, kuid annab võimalike mõjumehhanismide kohta rikkalikku ja väärtuslikku infot.

- NÄIDE 3

Liikuma kutsuva kooli“ programmiga liitunud koolid teevad erinevaid muudatusi õuevahetundidest aktiivse ainetunnini. Uuringus on võimalik testida programmi üht komponenti, näiteks igapäevast õuevahetundi. Seda uuritigi Eesti neljas koolis (26) ja leiti tõendusmaterjali ennetusprogrammi ühele konkreetsele osale.

3.4.1. Tulemusnäitajate valimine

Tulemusnäitaja on ennetustegevuse mõju või toime näitaja (8) ehk see tegur, milles soovime näha ennetustegevuse toimel muutust. **Kindlaks tuleb määrata iga ennetustegevuse peamine ehk esmane tulemusnäitaja**, mis sobib tegevuse eesmärgiga ja mida on võimalik

mõõta. Esmaseid tulemusnäitajaid saab olla rohkem siis, kui sekkumise eri osades või etappides on erinevad eesmärgid ja esitatakse erinevad uurimisküsimused. Sel juhul on igale küsimusele vastamiseks seatud üks esmane tulemusnäitaja. Esmane tulemusnäitaja peab sobima tegevuse programmeerimisele. Soovi korral saab mõõta ka **teiseseid tulemusnäitajaid**, mille muutmine ei ole esmatähtis, võrreldes esmas(t)e tulemusnäitaja(te)ga.

Tulemusnäitajad aitavad selgelt ja täpselt näha, **kas ennetustegevus on aidanud soovitud eesmärgi saavutada**.

- Kui eesmärk on vähendada noorte väljalangemist koolist, peab see olema peamine tulemusnäitaja. Hinded ja koolist puudumiste arv võivad olla teisesed tulemusnäitajad ja seotud koolist väljalangemisega, kuid ei mõõda seda otse.
- Kui ennetustegevuse eesmärk on hoida ära või vähendada õnnetusi, peab esmane tulemusnäitaja olema õnnetuste arv. Ohutuskäitumine, turvavarustuse kasutamine, teadlikkus ja muud õnnetuse juhtumisega seotud tegurid võivad olla teisesed tulemusnäitajad.
- Kui eesmärk on liikumisaktiivsuse suurendamine, tuleb esmaseks tulemusnäitajaks määrata liikumisaktiivsus ja teisest tulemusnäitajatena saab mõõta liikumisvõimalusi, suhtumist liikumisse, liikumiskavatsust jms.

Tulemusnäitajavad **peavad olema võimalikult kitsad ehk spetsiifilised**. Kitsad tulemusnäitajad aitavad hoida uuringu eesmärgi fookuses ja võimaldavad mõõta konkreetseid muutusi. Näiteks kui tulemusnäitaja on liikumisaktiivsus, tasub see veelgi konkreetsemalt sõnastada vastavalt eesmärgile. Kas soovitakse suurendada nõrga või mõõduka intensiivsusega liikumist, nagu jalutamine, või hoopis mõõduka ja tugeva intensiivsusega treeninguid? Kas soovitakse vähendada istumisaega ja kas selleks piisab, kui osalejad seisavad rohkem püsti?

Tulemusnäitajaid tuleb

- seada pigem vähem, kui rohkem;
- valida, lähtudes teoreetilistest raamistikest ja programmeerimisest;
- selgelt põhjendada ja need peavad sobima tegevuse eesmärgiga;
- kirjeldada selgelt, spetsiifiliselt, konkreetset ja mõõdetavalt.

Mida suurem hulk tulemusnäitajaid valida, seda suurem on juhuslike leidude tõenäosus ja väheneb nende usaldusväärsus. Näiteks kui tulemusnäitajaid on palju, aga muutus ilmneb ühel-kahel, ei pruugi leid olla usaldusväärne ja võib ilmneda juhuslikult. Samamoodi juhtub ka kalapüügil: mida rohkem kordi visata õngekonks vette, seda enam suureneb tõenäosus, et kala jääb konksu otsa. Sellist nähtust nimetatakse ka **mitmeseks testimiseks**. Kui kasutatakse mitut tulemusnäitajat, siis tuleb hilisemas statistilises analüüsis kasutada meetodeid (nt Bonferroni meetod^[1]), mis korrigeerivad tulemusi võimaliku juhuleiuga paljude näitajate hulgas. Üldiselt **väheneb uuringu usaldusväärsus, kui ühekorraga otsitakse mõju paljudele tulemusnäitajatele**.

Paljude tulemusnäitajate valimise korral on ka raske neid kõiki mõõta. Samuti aitab ühe-kahe tulemusnäitaja valimine asjad tähtsuse järgi ritta seada ja otsustada, mis on kõige olulisem muutus, mille ennetustegevus peaks tekitama. Mida sarnasemaid tulemusnäitajaid kasutada varasemate uuringutega võrreldes, seda lihtsam on võrrelda eri uuringute tulemusi ja teha järeldusi tegevuse mõju kohta.

Kui tulemusnäitaja(d) on hästi läbi mõeldud, on kasulik kohe mõelda **hindamisvahenditele**, millega mõõta muutusi tulemusnäitajates.

- NÄIDE

Kiusamisvastase programmi KiVa esmane tulemusnäitaja on kiusamisohvrite ja kiusajate vähenemine – see on ennetustegevuse eesmärk, mille saavutamist saab kvantitatiivselt mõõta. KiVa teisesed tulemusnäitajad on vaimse tervise probleemid (nagu

depressioon ja ärevus) ning sotsiaal-emotsionaalsed pädevused (27).

„Liikuma kutsuv kool“ on seadnud kaks esmast tulemusnäitajat: 1) liikumisaktiivsuse suurenemine, mida saab mõõta näiteks keha külge mingiks ajaks kinnitatava aktseleromeetriga; 2) istumisaja vähenemine, mida saab mõõta näiteks vaatluste või keha külge kinnitatava inklinomeetriga. Teisesteks tulemusnäitajateks on seatud liikuma kutsuv koolikultuur ja subjektiivne heaolu, mida saab mõõta näiteks küsimustikega koolipere liikmete hulgas (28).

3.4.2. Hindamisvahendi valimine

Hindamisvahend peab võimalikult täpselt andma vastuseid huvipakkuvate tulemusnäitajate kohta. Üht tulemusnäitajat võib mõõta mitme vahendiga. Näiteks saab liikumisaktiivsust mõõta vaatlusega, enesekohaste küsimustikega, päevikumeetodiga või keha külge kinnitatud aktseleromeetri või inklinomeetriga. **Iga mõõtmine aga on inimese ellu sekkumine ja võib olla osalejale koormav.** Seetõttu tasub mõelda, kuidas huvipakkuva tulemusnäitaja kohta usaldusväärset ja täpset infot saada nii, et see **osalejaid võimalikult vähe koormaks**, eriti juhtudel, kui osalejad on haavatavamas olukorras.

Valikul tuleks lähtuda nii sellest, kui täpseid ja usaldusväärseid vastuseid valitud mõõtevahend annab, kui ka sellest, milliseid vahendeid on lihtsam kasutada. Näiteks liikumisaktiivsuse mõõtmine aktseleromeetriga on küsimustikuga võrreldes täpne ja objektiivne, sest ei olene vastaja meenutustest, kui palju ta mingil ajal liikus, ega ka vaatelejust. Sellise mõõtevahendi kasutamine aga võib olla kulukam kui küsimustik, see võib olla kandjale ebamugav ega pruugi anda lisainfot liikumiskonteksti või toimumise kohta. Samuti võib mõõtevahend mõjutada selle kandja käitumist, näiteks võib uuringus osaleja hakata hindamisvahendi kandmise ajal tavalisest rohkem liikuma, soovides näidata end heast küljest või tahtes uurijaid aidata positiivsete tulemuste

saamiseks. See aga mõjutab uuringutulemuste usaldusväärsust. Enne lõpliku otsuse langetamist tasub kaaluda erinevaid mõõtevahendeid ja nende kombineerimist ning iga vahendi plusse ja miinuseid.

Vahendi valikul tasub läbi mõelda järgmised asjaolud.

- Kui usaldusväärne ehk **reliaabne** on valitud vahend? ([ptk 3.4.4](#))
- Kui sarnast nähtust (võrreldes tulemusnäitajaga) mõõdab valitud vahend? ([ptk 3.4.4](#))
- Kuivõrd võib valitud hindamisvahend mõjutada mõõdetava käitumist ja seega uurimistulemusi?
- Kas näiteks küsimustikku on varasemates uuringutes kasutatud ja/või **valideeritud**? Kas küsimustik on olemas ja valideeritud eesti keeles?

Tulemusnäitaja mõõtmine võib olla otsene või kaudne. Vahel saame huvipakkuvaid tulemusnäitajaid otse mõõta. Näiteks kui peamine tulemusnäitaja on liikumisaktiivsuse suurenemine, siis ongi mõistlik mõõta liikumisaktiivsust. Vahel aga ei ole tulemusnäitajat otseselt lihtne mõõta või on see kallis ja aeganõudev. Sel juhul on abi kaudsetest vahenditest ja saame järeldada, et huvipakkuvas tulemusnäitajas on toimunud või toimumas muutus, isegi kui me seda otse mõõta ei saa. Kaudne hindamine võib sisaldada näiteks enesekohast hinnangut füüsilise aktiivsuse määrale.

Sihtrühmas toimunud muutuste mõõtmisel on **saab infot koguda ka teistelt osaliselt, kes osaleja olukorda kõrvalt näevad**. Näiteks lastele suunatud ennetustegevuse tulemuslikkuse mõõtmisel võib olla otstarbekas koguda infot lapsevanemalt, õpetajalt, treenerilt, last ravinud tervishoiutöötajalt või mõnelt teiselt oluliselt täiskasvanult. Eriti tähtis on see juhtudel, kui lapsel võib olla keeruline end verbaalselt väljendada või küsimustikus mõne seisundi või käitumise kohta vastuseid anda.

Hindamisvahendi läbimõtlemlisel tasub uurida, **kuidas sarnaseid näitajaid juba uuritakse ja milliseid vahendeid kasutatakse**. Võib-

olla pole uusi mõõtmisi vaja, sest hulk juba kasutatavaid vahendeid annavad tulemuste kohta hea pildi. Eestis kogutakse regulaarselt erinevaid andmeid, mis võivad samuti anda ülevaate huvipakkuvate tulemusnäitajate muutustest. Näiteks kogutakse koolis andmeid puudumiste, testide, arenguvestluste ja tervisekontrollide tulemuste, koolipere rahulolu jm kohta, mis võib olla sobiv teave. Ka riiklikult kogutakse erinevaid andmeid, näiteks [haridus- ja noortevaldkonna andmed](#), [terviseandmed](#) jms. Teinekord võib ennetustegevus **taotleda ligipääsu olemasolevatele andmetele** ja sellega vältida osalejate kurnamist uute hindamistega. **Lisamõõtmisi tasub teha ainult siis, kui olulisi tulemusnäitajaid ei mõõdeta või on mõõtmine olnud puudulik.**

Kindlaks tuleb määrata hindamisvahendid, mis annavad infot

- huvipakkuvate tulemusnäitajate kohta;
- võimalike kõrvalmõjude kohta.

3.4.3. Hindamisvahendi skaalad

Üldiselt on mõju kindlaks tegemise hindamisvahendid kvantitatiivsed ja võimaldavad arvuliselt näidata, kui palju või mis mahu on muutus toimunud. Näiteks liikumisaega ja istumisaega saab mõõta absoluutarvuna (minutites) või suhtarvuna (mitu protsenti igas koolitunnis laps istus).

Tunnuseid saab mõõta

- **nominaalskaalal** ja nimetada väärtusi, mille intensiivsuse või suuruse kohta ei saa midagi öelda. Näiteks mõõdetakse sellega inimese sugu, rahvust, ametit, aga ka mingisuguse käitumise, seisundi, probleemi esinemist või mitte esinemist (näiteks 60% vastanute seas leiti huvipakkuv seisund);
- **järjestusskaalal** ja järjestada täpsete kriteeriumide alusel tasemeid, näiteks kui paljud osalejad on põhi-, gümnaasiumi- või

kõrgharidusega. Järjestiksskaalal aga ei saa mõõdetud tulemusega vaadelda aritmeetilist keskmist (nt et keskmine tulemus oli „gümnaasiumi haridustase“), sest pole defineeritud iga astme või taseme täpne numbriline vahe. Ka enesekohased küsimustikud, kus kasutatakse Likerti-skaalat (29) ja uuritakse suhtumist ja arvamusi väidetega nõustumise astmetel (nt täiesti nõus, pigem nõus, ei ole nõus, ei ole nõus) saab pidada järjestusskaalaks, sest vastusevariantide vahemikke ei saa täpselt võrdseks pidada;

- **intervallskaalal või suhteskaalal** ja hinnata, mis ulatuses mingi seisund esineb. Samuti saab välja arvutada aritmeetilise keskmise, sest tulemuste vahe on võrdväärne. Suhteskaalal on erinevalt intervallskaalale tegelik nullpunkt. Näiteks kui üks osaleja liikus koolitunnis 30 minutit ja teine osaleja 35 minutit, saame öelda, et üks osaleja liikus 5 minutit rohkem kui teine ja keskmiselt liiguti 32,5 minutit. Ka juhtumite arv (mitu korda viimasel kuul õnnetus juhtus, mitu korda aastas koolist puuduti vms) on suhteskaala tunnused.

Ühel skaalal **mõõdetud väärtusi saab ka teisendada**, kui on olemas **äralõikepunkt**, mis võimaldab jagada inimesed saadud skoori alusel rühmadesse. Näiteks depressiooni ja ärevust mõõtva EEK-2-küsimustikus (30) kasutatakse valideeritud äralõikepunktina kindlat punktiskoori, millest alates võib kahtlustada küsimustikule vastajal depressiooni või ärevushäiret. Nii saab järeldada, kui mitmel küsimustikule vastanud inimestest on või ei ole depressiooni või ärevushäire risk.

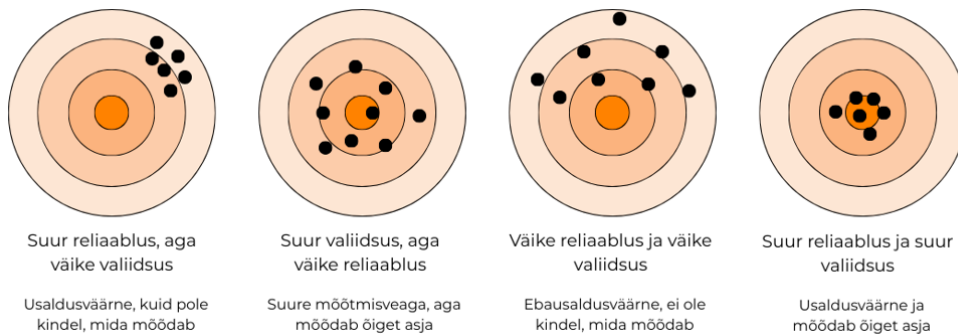
Küsimustikes kombineeritakse enamasti mitut skaalat, et mõista ühe või mitme nähtuse eri tahke.

3.4.4. Hindamisvahendite usaldusväarsus ja mõõtmistäpsus

Vahendi valimisel on olulised

1. reliaablus ehk usaldusväärsus;
2. valiidsus ehk esinduslikkus ja mõõtmistäpsus,

Hindamisvahend on **usaldusväärne** ehk **reliaabne**, kui saaksime sama või sarnase tulemuse sama vahendit kasutades uuel mõõtmisel. Kõik vahendid ei pruugi alati olla usaldusväärsed. Isegi kui mõõtmised on täpsed, esineb alati ühe ja sama asja mõõtmisel erinevusi, eriti kui mõõtmisi on tehtud palju. Näiteks kui huvipakkuvat tulemusnäitajat mõõdetakse vaatlusega ja olulised tähelepanekud pannakse kirja vaatlusprotokollis, võib iga vaatluskord erineda: vaatlaja võib olla ühel korral väsinud või jätta mõne aspekti kirja panemata. Kui vaatlajaid on rohkem kui üks, muutub oluliseks nende reliaablus ehk kas eri vaatljad saavad samasugused tulemused?



Vahend on **valiidne** ehk **esinduslik ja täpne** kui ta mõõdab nähtust, mida see mõõtma peaks. Paljudel juhtudel ei pea vahendite valiidsust kahtluse alla seadma. Näiteks kui huvi pakub tegevuses osalejate arv, veebilehte külastanute arv vms, saab automaatset loendurit kasutades või osalejaid kokku lugedes täpselt teada nende arvu. Kui aga huvi pakub veebilehe külastamise põhjus või sellele järgnenud tegevus, ei ole osalejate koguarv valiidne vahend, sest ei ütle midagi põhjuste, kogemuste ega järeltegevuse kohta.

Hindamisvahend saab olla reliaabne ehk anda samasuguseid või

sarnaseid tulemusi, aga mitte olla valiidne. See on juhul, kui hindamisvahend mõõdab küll usaldusväärselt, aga mitte seda nähtust, mida see mõõtma peaks. Valiidsuse ja reliaabsuse erinevusi kujutab joonis 3.2 (31).

Kui tulemusnäitajaid mõõdetakse küsimustikega, **tasub võimaluse korral kasutada küsimustikke, mille reliaablust ja valiidsust on uuritud**. Tihti on ennetustegevuse eesmärk mõjutada heaolu. Selle eri tahke mõõtvaid ja valideeritud eestikeelseid küsimustikke täiskasvanutele on üksjagu.

3.4.5. Hindamisvahendite väljatöötamine ja kohandamine

Enne uue mõõtevahendi väljatöötamist tasub uurida, kas juba on olemas huvipakkuv tulemusnäitaja või sellega sarnast nähtust mõõtev valideeritud küsimustik, mida uuringus kasutada või vajaduse korral natuke kohandada. Selleks tasub võtta ühendust valdkonna praktikute ja teadlastega, kellel võib olla ligipääs vahenditele, mida avalikest andmebaasidest pole võimalik leida. Huvipakkuv valdkonnas uurimistööd tegevaid Eesti teadlasi võib otsida näiteks ETIS-e infosüsteemist, kus saab otsingus täpsustada uurimistöö valdkonna <https://www.etis.ee/Portal/Persons/Index/?>. Tartu ülikoolis moodustatakse Eestis koostatud või kohandatud tervise ja heaolu hindamisinstrumentide andmebaasi.

Kui valideeritud küsimustik on olemas ainult inglise (või muus) keeles, tuleb see hoolikalt tõlkida ja kohandada. Protsessi tasub kaasata vahendite kohandamisega varem tegelenud teadlased ja professionaalne tõlkija ning keeleteimetaja. Peale tõlkimise (ja tagasitõlkimise) on vaja vahendit kultuuriliselt ja keeleliselt kohandada, tõlke kvaliteedi hindamiseks võib vaja olla teha kognitiivseid intervjuusid sihtrühmas. Lõpliku versiooni testimiseks tasub andmeid koguda suuremast valimist ja vaja võib olla teha korduvaid uuringuid, et hinnata reliaabluse ja

valiidsusega seotud aspekte uues keelekeskkonnas.

Kui selgub, et head mõõtevahendit ei ole eesti ega muus keeles, võib olla vaja see ise välja töötada. Uue küsimustiku koostamisel ei saa eeldada, et see on kohe usaldusväärne ja valiidsus. Selle väljaselgitamiseks tuleb küsimustiku usaldusväärsust ja valiidsust uuringuga hinnata. Lühikäigevaate küsimustike valideerimise kohta leiab näiteks Dave Collingridge kirjutatud postitusest SAGE uurimismeetodite [blogis](#) või küsimustiku arendamise ja valideerimise teemalisest artiklist (32) (mõlemad inglise keeles). Küsimustikke valideeritakse Eestis tihti bakalaureuse- ja magistritööde käigus, seega võib saada häid sammsammulisi valideerimisjuhendeid ka ülikoolide lõputööde andmebaasidest (nt [TÜ Dspace](#)). Uute küsimustike valideerimine on oluline, sest kindlustab, et need mõõdavad seda, mida mõõtma peaksid (ehk on valiidsed) ja on usaldusväärsed (ehk reliaabsed). **Sellise mõõtevahendi kasutamine muudab ka uuringu järeldused usaldusväärseks.**

- NÄIDE

„Hooliva kogukonna noorteuuring“ (ingl Communities that Care Youth Survey) on kohalikule tasandile mõeldud laiapõhjaline küsimustik, mis mõõdab uimastitarvitamise ja muu riskikäitumise ning vaimse tervise probleemidega seotud riski- ja kaitsetegureid 11–19-aastaste õpilaste hulgas. Küsimustik kohandati 2022. aastal eesti keelde, seda tõlkisid kaks tõlkijat, see kohandati kultuuriliselt ja keeleliselt sobivaks ekspertide vaates, eeltestiti kognitiivsete intervjuude käigus noortega ja testiti laiema valimiga, et mõista vahendi reliaablust ja valiidsust (33).

[1] Algne olulisuse nivoo (näiteks 0,05) jagatakse tehtud testide arvuga ja saadakse uus olulisuse nivoo. Näiteks kui mõõdetakse mõju neljale tulemusnäitajale, siis on olulisuse nivoo $0,05 / 4 = 0,0125$. Et tulemust saaks pidada statistiliselt oluliseks, peab p väärtus jääma alla selle.

[Loe edasi →](#)